

Alles is gemaakt om kapot te gaan

(1) De megalomane tentoonstelling *Treasures from the Wreck of the Unbelievable*¹⁾ van Damien Hirst, die van april tot begin deze maand te zien was in Venetië, was, zoals alle 5 waarlijk grote kunst, in alles extreem. Zij was verspreid over twee complete musea en bestond uit honderden sculpturen van goden, helden, 10 mythologische figuren en demonen van vaak gigantische omvang, die waren vervaardigd uit de kostbaarste materialen: brons, goud, zilver, jade en marmer uit Carrara.

(2) Het was een tentoonstelling met een verhaal. De beelden waren zogenaamd de schatten van het Romeinse schip 'de Ongelooflijke' dat in de eerste eeuw na Christus 20 was vergaan voor de kust van Oost-Afrika en dat in 2008 bij toeval was teruggevonden. Er werd een video vertoond van de moeizame bergingswerkzaamheden door duikers van de 25 kolossale beelden van de zeebodem. In de tentoonstellingszalen hingen kleurenfoto's van de bergingsoperatie. Er was een replica van het schip opgesteld met een interactieve 30 reconstructie van de manier waarop de beelden in het ruim geborgen moesten zijn. Net als in een echt archeologisch museum was er ook voorzien in zalen met vitrines vol 35 troep waar je snel aan voorbijloopt: gebruiksartikelen, potten en pannen, pollepels en muntjes die nu eenmaal ook waren gevonden.

(3) De vergankelijkheid, dan wel de 40 onvergankelijkheid van kunst werd gethematiseerd. Veel beelden waren beschadigd. De meeste vertoonden

zichtbare sporen van een eeuwenlang verblijf op de zeebodem. Ze 45 waren overdekt met veelkleurige wieren, schelpen, koralen, algen en zeesponzen. Maar dat was dus ook allemaal nauwkeurig in brons gegoten of in marmer uitgehakt. Als je 50 daar goed over nadenkt, is dat ironisch. Echte oudheidkundige kunstschatten die van de zeebodem zijn opgediept, zouden worden schoongemaakt voordat ze in een museum 55 worden tentoongesteld. Bij Hirst maakten het verval en de tekenen van vervlogen eeuwen een onvervreemdbaar deel uit van het kunstwerk.

(4) De tentoonstelling ging over echt en nep. In de fictieve context van een verzonnen verhaal over een gezonken schip en een berging werden uiterst tastbare, technisch volmaakte 65 en duurzame beelden getoond die een verzonnen en een werkelijk verleden evoceerden. Het zichtbare verval was fictie, want die beelden waren gisteren gemaakt. Maar 70 uiteindelijk was die aftakeling verre van fictief, want ze refereerde aan de vergankelijkheid en het bederf die ons in de werkelijkheid omringen.

(5) De tentoonstelling ging over kunst 75 en kitsch en over de relatie tussen ambachtelijkheid en kunst. De technische perfectie van de sculpturen stond in schril contrast met wat doorgaans voor hedendaagse kunst moet 80 doorgaan. Ik heb ook de Biënnale bezocht in Venetië, waar een staalkaart wordt getoond van de moderne avant-garde. Grote gekleurde bollen van papier-maché. Schoenen aan

85 een touwtje. Honderden gekleurde
cassettebandjes op een stuk karton
gelijmd. *Treasures from the Wreck of*
the Unbelievable was een kolossale
opgestoken middelvinger naar die
90 dilettanten met hun ideetjes en knut-
selwerkjes en stelde tegelijkertijd de
vraag wat dan wel de moeite waard
is om in een museum tentoon te stel-
len. Staat de combinatie van techni-
95 sche perfectie met de kostbaarste
materialen garant voor waardevolle
kunst? Eeuwenlang is dat wel zo ge-
weest. Hirst stelde het hedendaagse
dedain voor ambachtelijkheid aan de
100 kaak. En moet iets per se eeuwen-
oud zijn om waarde te hebben? Als
de sculpturen van Hirst werkelijk
tweeduizend jaar oud waren, zouden
ze tot de belangrijkste kunstschaten
105 van de mensheid behoren. Dat waren
ze niet. Ze waren gisteren gemaakt.
Maar ze waren net zo volmaakt als
de beste kunst van tweeduizend jaar
geleden. Vinden we ze desalniette-
110 min minder waardevol, wellicht omdat
ze te nieuw zijn en te veel glimmen?
Dan levert Hirst er het verval en de
sporen van de tand des tijds bij.
(6) De tentoonstelling ging over
115 mythevorming en de behoefte aan
verhalen. De beelden imponeerden
niet alleen door hun omvang en
kwaliteit, maar ook door hun geza-
menlijke evocatieve kracht van een
120 stoerdere en glorieuzere tijd vol hel-
den, avonturen en mysterie. Zij lieten
zien wat wij hebben verloren in deze
tijd waarin wij alles denken te weten
over alles en geen helden of goden
125 meer nodig menen te hebben.
(7) Een constante in het hele oeuvre
van Damien Hirst is het ultieme
memento mori²⁾. Dood en
vergankelijkheid woekeren in zijn
130 werk. *Treasures from the Wreck of*
the Unbelievable tilde die thematiek

naar een hoger niveau en stelde de
vergankelijkheid van onze bescha-
ving ter discussie. Want als je de
135 zogenaamde overblijfselen ziet van
een cultuur die verloren is gegaan,
kan de vraag in je opkomen wat er
over twintig eeuwen van onze be-
schaving zal zijn overgebleven. Dat
140 is een ongemakkelijke vraag. Wat
zullen ze in de toekomst van ons in
een museum zetten?
(8) Alles wat we maken, is gemaakt
om kapot te gaan, zodat we blijven
145 consumeren. En die papier-maché-
bollen en schoenen aan touwtjes
gaan het ook niet redden, denk ik.
Het grootste bouwwerk dat we ma-
ken, is het world wide web. Dat is
150 het monument van onze generatie.
Maar het web is zo vluchtig als het
immaterieel is. Ik kan nu mijn leuke
digitale vakantiefoto's al niet terug-
vinden die ik ooit heb geback-upt op
155 een server die niet meer bestaat. Het
is goed dat mijn gedichten die ik in
Word 4.0 heb geschreven zijn gepu-
bliceerd met inkt op papier, want mijn
huidige tekstverwerker kan die be-
160 standen niet meer openen. Een
kleine stroomstoring volstaat om ons
hele wereldwijde web weg te vagen.
Ons gehele geheugen is zo vergan-
kelijk als een stroompje elektronen in
165 een microchip. Geheugen bestaat
niet zonder materie. Dat laat Hirst
zien. Daarom heeft hij voor de
edelste en onvergankelijkste
materialen gekozen. De kans dat
170 uitgerekend zijn met opzet bescha-
digde beelden in de toekomst de
enige relictten zullen blijken uit onze
tijd, is niet denkbeeldig.
(9) We hebben niet eens verhalen
175 om over te leveren aan de toekomst.
We hebben geen mythen meer. Ja,
Mickey Mouse misschien. Of Pluto.
Hirst heeft hen laten zien. Ze zijn

180 beide zogenaamd teruggevonden in
het wrak op de zeebodem in de vorm
van levensgrote bronzen sculpturen.
Ze zaten onder de schelpen, koraal
en zeesponzen. In de artikelen en
recensies die ik over de tentoon-
185 stelling heb gelezen, werd dit geïn-
terpreteerd als postmoderne ironie of
humor. Maar als Mickey Mouse en
Pluto de enige universele referentie-
punten zijn van onze cultuur, en dat
190 zijn ze, valt er weinig te lachen. Het
contrast met al die goden en helden
uit glorieuzere epochen wordt dan
wel erg groot. En dan nog iets. Onze
Mickey Mouse en Pluto zijn niet van
195 brons. Ze bestaan uitsluitend op
celluloid en goedkoop papier.
(10) Ik liep de zalen van *Treasures
from the Wreck of the Unbelievable*
binnen alsof ik een jongensboek
200 opensloeg en ik werd daadwerkelijk
meegesleept door het avontuur. Maar

geleidelijk aan drong het besef tot mij
door dat ik oog in oog stond met de
dood van onze cultuur en het einde
205 van onze beschaving. Alles van
waarde ligt met het patina van
eeuwen overtrokken in het verleden.
Hirst drukt ons met de neus op de
feiten door ons een verzonnen verle-
210 den voor te schotelen. Als iets maar
oud is, zetten we het in een museum.
Maar we begrijpen niet dat we zelf in
een museum leven en dat we niets
produceren wat zal glimmen in de
215 pronkzalen van de musea van de
toekomst. In het breekbare, zuch-
tende, zinkende Venetië was
*Treasures from the Wreck of the
Unbelievable* de zwanenzang van het
220 Avondland³⁾. Een extreme, groteske,
fantasievolle evocatie van ons werke-
lijke en gedroomde verleden, dat was
het laatste, onherhaalbare grote
gebaar.

naar: Ilja Leonard Pfeijffer

uit: NRC Handelsblad, 20 december 2017

Ilja Leonard Pfeijffer (1968) is een bekende schrijver. Hij heeft dichtbundels en romans gepubliceerd en won meerdere literaire prijzen.

noot 1 De vertaling van de naam van deze tentoonstelling is: "Schatten uit het wrak van de Ongelooflijke".

noot 2 Memento mori: gedenk te sterven

noot 3 het Avondland: de Europese beschaving